

شیوه‌های نوین آموزش



مقدمه

تدریس سنتی، یادآور تصویری کلیشه ای از یک سالن یا کلاس مملو از فراگیران بوده که تمرکز همه افراد متوجه استاد است. فراگیران موضع منفعل تری را به عهده داشته و صرفاً از مطالب موجود یادداشت برداری می کنند. تدریس سنتی، فرصت تعامل با یکدیگر را از فراگیران می گیرد. روش تدریس سنتی «گچ و بحث کردن» یا همان سخنرانی که متعلق به صدها سال پیش است در مقایسه با روش‌های تدریس مدرن و نوین از سطح بسیار پایینی برخوردار است. با افزایش سریع عصر دیجیتالی و نوآوری در آموزش، در برهه‌ای که فراگیران از گوشی‌های هوشمند، تبلت و لپ‌تاپ به عنوان ابزار یادگیری استفاده می کنند و با وجود حجم

سیده معصومه کاظمی

کارشناس مسؤول آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی



فرزانه عبادی کوهساره

کارشناس مسؤول برنامه پزشکی خانواده
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی



اهداف آموزشی

از خوانندگان محترم انتظار می رود پس از مطالعه مقاله:

- با انواع روش‌های تدریس سنتی و مدرن آشنا شوند.
- روش‌های تدریس نوین را نام ببرند و هر کدام را به اختصار شرح دهند.
- با روش‌های آموزش الکترونیکی آشنا شوند.
- مزایا و معایب آموزش الکترونیکی را بیان کنند.



وسیع‌تری از اطلاعات آنلاین موجود، آیا به نظر هنوز جایی برای تدریس سنتی وجود دارد؟ شیوه‌های تدریس جدید و خلاقانه‌تر در حال فاصله گرفتن از روش‌های سنتی و یادگیری منفعل هستند.

با این روش فراگیران آزادانه با یکدیگر تعامل داشته و در روند درس مشارکت دارند. برای مخاطبان اصلی که از نسل اینترنت هستند، بسیار مهم است که روش تدریس با زمان پیشرفته و با تکنیک‌های نوین، تطبیق پیدا کند. در این مقاله شیوه‌های آموزش نوین در قالب آموزش حضوری و غیر حضوری با تمرکز بر نمونه‌هایی از روش‌های نوین تدریس و آموزش الکترونیکی مورد بررسی قرار گرفته است.

تعریف آموزش

منظور از آموزش، فرآیند دو سویه یاددهی - یادگیری اطلاعات، مهارت‌ها و نگرش‌های مثبت درباره موضوعی است که متناسب با گروه سنی خاص و در شرایط زمانی معین به اجرا درآمده است. آموزش ممکن است با حضور معلم یا بدون حضور معلم از طریق فیلم، رادیو، تلویزیون و سایر رسانه‌ها انجام گیرد.

تعریف روش

«روش» در مقابل واژه لاتینی «متد» به کار می‌رود، واژه متد در فرهنگ فارسی «معین» و فرهنگ انگلیسی به فارسی «آرپانپور» به روش، شیوه، راه، طریقه، طرز، اسلوب معنی شده است. به طور کلی «راه انجام دادن هر کاری» را روش گویند.

مفهوم تدریس

به آن قسمت از فعالیت‌های آموزشی که با حضور معلم در کلاس درس اتفاق می‌افتد اطلاق می‌شود. تدریس بخشی از آموزش است و همچون آموزش یک سلسله فعالیت‌های منظم، هدفدار و از پیش تعیین شده را در بر می‌گیرد. به عبارت دیگر می‌توان گفت هر تدریسی آموزش است، ولی هر آموزشی ممکن است تدریس نباشد. روش‌های تدریس به دو دسته تقسیم شده است.

۱. روش‌های سنتی ۲. روش‌های نوین

۱. روش‌های سنتی: در این روش فراگیر موجودی انفعالی است و معلم به عنوان انتقال دهنده اطلاعات، مسؤلیت اصلی آموزش را بر عهده دارد.

۲. روش‌های نوین: در این الگو فراگیر، علایق و توانمندی‌های او در مرکز توجه قرار دارد و معلم تلاش می‌کند تا توانایی فراگیران را تقویت کند. معلم هنگام تدریس از وسایل و امکانات آموزشی زیادی استفاده می‌کند و یادگیری مؤثر را از طریق تمرین‌ها و فعالیت‌های متنوع به عهده فراگیران می‌گذارد. امروزه شیوه‌های نوین تدریس و فعال، توجه مسؤولان و مدرسان را به خود جلب کرده است.

شیوه‌های نوین آموزشی به دو دسته تقسیم می‌شوند: آموزش حضوری و آموزش غیر حضوری یا الکترونیکی

الف: آموزش حضوری با استفاده از روش‌های نوین تدریس

در آموزش حضوری به شیوه نوین صرفاً از روش تدریس سخنرانی به سبک سنتی استفاده نمی‌شود. در ادامه تعدادی از روش‌های تدریس نوین اشاره می‌شود:

شیوه سخنرانی: معلم به طور شفاهی اطلاعات و مفاهیم را در عرض مدتی که ممکن است از چند دقیقه تا یک ساعت یا بیشتر طول بکشد، در کلاس ارائه می‌دهد. سخنرانی شیوه‌ای است یک سویه، برای انتقال

اطلاعات، که معمولاً فراگیر در آن نقش غیر فعالی دارد. **شیوه بازگویی:** شیوه ای است که معلم به کار می برد تا فراگیر را در به یاد سپردن اشعار، قواعد، فرمول ها، تعاریف و اصطلاحات تشویق کند. در بازگویی معمولاً معلم از دانش آموز انتظار دارد که موضوع به خاطر سپرده را کلمه به کلمه بیان کند.

شیوه پرسش و پاسخ: شیوه پرسش و پاسخ شیوه ای است که معلم به وسیله آن فراگیر را به تفکر در باره مفهومی جدید یا بیان مطالبی فرا گرفته شده تشویق می کند.

شیوه تمرینی: معلم معمولاً به وسیله تمرین، فراگیر را به تکرار مطلب یا کاربرد آن تشویق می کند تا فراگیر در موضوع مورد نظر تبحر لازم را کسب کند. مثلاً معلم انگلیسی از فراگیر می خواهد که با تکرار شفاهی اصطلاحات، تلفظ صحیح آن ها را فراگیرد یا بعد از یافتن طرز ساختن جملات شرطی، پنج جمله شرطی بسازد.

شیوه نمایشی: در این شیوه معلم برای فهماندن مطلبی خاص به فراگیران، از وسایل و اشیای گوناگون استفاده می کند. در صورتی که معلم نتواند برای فهماندن مطلب درسی آزمایش انجام دهد، شیوه نمایشی می تواند شیوه خوبی برای روشن تر کردن مفهوم برای فراگیران باشد.

شیوه آزمایشی یا روش اجرا کردن یا یادگیری به وسیله عمل: آزمایش فعالیتتی است که در جریان آن فراگیران با به کار بردن وسایل و مواد بخصوصی در باره مفهومی خاص عملاً تجربه کسب می کنند. آزمایش معمولاً در آزمایشگاه انجام می گیرد.

الگوی ایفای نقش: هدف این الگو، رشد همدلی با دیگران و بررسی مسایل و واقعیت ها و ارزش های اجتماعی در عمل است. الگو باعث افزایش فهم فراگیران در بهبود و گسترش ارزش های اجتماعی می شود.

برای مثال: معلم می تواند از طریق این الگو مسایل خوب و بد اجتماعی یا رفتارهای خوب و بد را توسط فراگیران به نمایش بگذارد و سپس در مورد آن به کمک فراگیران به بحث و ارزشیابی بپردازد. بدین ترتیب معلم از طریق عمل یا نمایش به بررسی مسایل اجتماعی، رفتاری و ارزشیابی آن توسط فراگیران می پردازد.

روش کنفرانس یا گروه مایی: این روش با روش سخنرانی تفاوت دارد زیرا در روش سخنرانی، معلم مسؤول دادن اطلاعات به فراگیران است. در حالی که در این روش اطلاعات توسط فراگیران جمع آوری و ارائه می شود.

روش حل مسأله: در این روش آموزش در بستر پژوهش انجام می شود و منجر به یادگیری اصیل و عمیق و پایدار در فراگیران می شود. در این روش ابتدا معلم باید مسأله را مشخص کرده سپس به جمع آوری اطلاعات توسط فراگیران بپردازد. بعد از جمع آوری اطلاعات، فراگیران بر اساس اطلاعاتی که جمع آوری کرده اند، فرضیه سازی می کنند. در نهایت هم فرضیه ها را با روش های مختلف به آزمایش می گذارند، نتیجه آزمایش ها را ثبت می کنند و درستی و نادرستی هر روش را مشخص می کنند.

روش پروژه ای: در این روش دانش آموزان می توانند با توجه به علاقه خود موضوعی را انتخاب و به طور فعالانه در به نتیجه رساندن آن موضوع شرکت کنند. این روش باعث تقویت اعتماد به نفس در فراگیران می شود زیرا بین آن ها و معلم رابطه صحیح آموزشی برقرار است و در نهایت این روش باعث تقویت همکاری، احساس مسؤلیت، انضباط کاری، صبر و تحمل در انجام امور و تحمل عقاید دیگران و مهارت های اساسی پژوهش در فراگیران می شود.

روش کارگاهی: روش تدریس کارگاهی یکی از روش های مؤثر یاددهی و یادگیری است که در بیشتر موارد با روش سخنرانی، سمینار، کنفرانس و سمپوزیوم





به کار برده می شود. برای درک بهتر روش کارگاهی به مفاهیم ذکر شده می پردازیم.

ب: آموزش غیر حضوری یا الکترونیکی

آموزش غیر حضوری در مدارس و مؤسسه‌ها، تنها راه کمک به آموزش مجازی کسانی است که به هر دلیلی از تحصیل و آموزش در محیط‌های آموزش حضوری جامانده‌اند یا به دنبال شروع یا تکمیل روند آموزشی خویش با استفاده از این شیوه نوین هستند.

آموزش غیرحضوری مزایای زیادی برای آموزشگاه‌ها، اساتید، دانشجویان، دانش پژوهان و سایر افراد فعال در صنعت آموزش کشور فراهم کرده است. ابزارهای مختلفی برای آموزش مجازی تاکنون فراهم شده است مانند وب کنفرانس برای جلسات آنلاین آموزشی، نرم افزار کلاس مجازی و تدریس آنلاین، نرم افزار مدیریت آموزشگاه، نرم افزار مدیریت آموزش سازمان و سایر ابزارهای آموزش الکترونیکی که بستر لازم را برای اجرا و پیاده سازی آموزش مجازی مهیا کرده‌اند. همه این ابزارها به نحوی تأثیر مستقیم و غیرمستقیم بر کاهش هزینه‌ها، افزایش درآمد و دستیابی به جامعه هدف بیشتر داشته‌اند. وبینار، نرم افزار آموزش مجازی، رایانه، پست الکترونیک و فناوری‌های مرتبط با اینترنت نیز به عنوان ابزارهایی برای تسهیل این فرآیند به کار گرفته می‌شوند. در بسیاری از موارد آموزگاران و اساتید برای آموزش نیاز به حضور در هر بار کلاس نداشته و با قرار دادن تدریس ضبط شده خود در سامانه، کلاسی را که یک بار برگزار شده، بارها و بارها برگزار می‌کنند.

مدیران آموزش منابع انسانی نیز می‌توانند با استفاده از سامانه یادگیری الکترونیکی به کارکنان خود کمک کنند تا آموزش‌های مهارتی را در مدت زمان کمتری و با انعطاف زمانی بیشتری یاد بگیرند. این موضوع برای مدیرانی که نیاز به جلسات مدیریتی و مشاوره ای بین شعب مختلف سازمان خود دارند نیز، کمک کرده است از طریق وب کنفرانس بر راحتی در دفتر خود به این مهم بپردازند. آموزش حضوری با وجود مزایایی که برای یادگیرنده، یاددهنده و آموزشگاه دارد، برخی هزینه‌های

غیرضروری را به هر دو طرف تحمیل می‌کند. از جمله اجبار به حضور فیزیکی در کلاس، هزینه‌های رفت و آمد، هزینه‌های مکان آموزش و سایر هزینه‌هایی از این دست که در طولانی مدت می‌تواند مشکل ساز باشد.

گرایش شدید و روزافزون نسبت به آموزش الکترونیکی حاکی از مزایای مختلف این روش نسبت به روش‌های سنتی آموزش است. اما باید به این نکته هم توجه داشت که شاید هیچگاه رایانه و روش‌های آموزش الکترونیکی نتواند کاملاً جایگزین آموزش چهره به چهره شود. مهم این است که بدانیم آموزش الکترونیکی دقیقاً چیست و چه مزایایی دارد و با توجه به محدودیت‌هایی که دارد، در چه مواردی استفاده از آن توصیه می‌شود. آموزش الکترونیکی استفاده همزمان از سه شیوه آموزش یعنی دیداری، شنیداری و متنی را فراهم می‌کند. خصوصیت دیگر این شیوه آموزشی، کارایی بیشتر آموزش و مخاطبانی است که نه در یک منطقه یا کشور خاص، بلکه در سرتاسر جهان پراکنده‌اند. به علاوه با تبدیل تدریجی آموزش از طریق وب به استاندارد آموزش الکترونیکی، هزینه‌های انتشار و توزیع برنامه‌های آموزشی بسیار

سایت آمریکایی eLearningNC.gov مدعی است مطالعات زیادی وجود دارد که نشان می‌دهد در شیوه آموزش الکترونیکی، دانش‌آموزان بسیار بیشتر از افرادی که در کلاس‌های چهره به چهره شرکت می‌کنند، مواد آموزشی را به ذهن می‌سپارند. این شیوه مزایای متعدد دیگری هم دارد که به اختصار به چند مورد آن‌ها اشاره می‌کنیم:

- * ارزان بودن آموزش
- * تکرارپذیر بودن درس
- * به‌روز بودن محتوا
- * سهولت دسترسی به کلاس‌ها
- * برگزاری کلاس‌ها در تمامی ساعات شبانه روز و ایام هفته
- * تنوع دوره‌ها و موضوعات آموزشی به فراخور شرایط و استعداد‌های یادگیرنده

معایب

- * بی‌اعتنایی به مقوله فرهنگ و اختلافات فرهنگی
- * عدم امکان انتقال احساسات و واکنش‌ها به شکل چهره به چهره
- * چالش ارزشیابی دقیق و عادلانه
- * مشکلات رعایت نکردن کپی رایت یا حق انتشار و مالکیت معنوی در محیط مجازی
- * بی‌تفاوتی نسبت به جنسیت یادگیرنده
- * دست کم گرفته شدن ارتباطات فرد به فرد
- * ناممکن بودن انجام کار عملی یا فعالیت‌های آزمایشگاهی در برخی رشته‌های خاص
- * انزوای اجتماعی

آموزش الکترونیکی و رابطه آن با آموزش سنتی

آموزش الکترونیکی روش‌های آموزش کنونی را تکمیل می‌کند و در بعضی موارد جایگزین آن می‌شود. یکی از رویکردهای اصلی آموزش الکترونیکی «آموزش ترکیبی» است که به معنای به‌کارگیری بیش از یک رسانه در امر آموزش، مانند ترکیب آموزش توسط معلم و ابزارهای وب است. البته در این روش، آموزش الکترونیکی جایگزین آموزش



در آموزش الکترونیکی، مرز یا محدوده جغرافیایی معنی خود را از دست می‌دهد و هر فرد در هر کجا که باشد می‌تواند با استفاده از اینترنت و فضای مجازی، آموزش مورد علاقه خود را فرا گیرد.



کاهش یافته است. آموزش الکترونیکی همچنین امکان آموزش خصوصی را فراهم می‌کند.

مزایای آموزش الکترونیکی

آموزش الکترونیکی نسبت به آموزش‌های سنتی، مزایای عمده‌ای دارد که انعطاف‌پذیری و حذف تردهای پرهزینه و زمان‌بر برای شرکت در دوره‌های آموزشی را می‌توان از مهم‌ترین آن‌ها دانست.

در واقع می‌توان گفت در این آموزش، مرز یا محدوده جغرافیایی معنی خود را از دست می‌دهد و هر فرد در هر کجا که باشد می‌تواند با استفاده از اینترنت و فضای مجازی، آموزش متناسب و مورد علاقه خود را فرا گیرد. یکی دیگر از مزایای جالب توجه آموزش الکترونیکی عبارت است از افزایش امکان یادگیری افراد بزرگسال و بیش‌فعال، زیرا این افراد تمایلی به نشستن و گوش دادن به سخنرانی ندارند ولی آماده‌اند برای دوره مورد علاقه‌شان وقت صرف کنند.

نتیجه گیری

گرچه روش‌های متداول آموزش و تدریس در خیلی مواقع از نظر اجرا ساده‌تر از روش‌های نوین است، لیکن هنگامی که اثربخشی آموزشی و کیفیت یادگیری مورد توجه باشد، لازم است از روش‌ها و فناوری‌های جدید استفاده شود. در شرایطی که فناوری‌های جدید فراگیران را احاطه کرده‌اند و دسترسی آن‌ها به فناوری به مراتب بیش از گذشته است، بهره‌برداری از توان آموزشی فناوری‌های جدید و تلفیق آن با روش‌های دیگر می‌تواند نتایج سودمندتری داشته باشد. یادگیری الکترونیکی یا همان یادگیری از راه دور مهم‌ترین عنصر در سیستم‌های آموزشی و پرورشی آینده خواهد بود و توسعه این شیوه، امری حتمی و ضرورتی انکارناپذیر برای دولت‌ها به شمار می‌رود.

پیشنهاد می‌شود با توجه به مزایای آموزش الکترونیکی و به خصوص در شرایط کنونی که با دوره طولانی اپیدمی بیماری کووید ۱۹ روبرو هستیم و برگزاری دوره‌های آموزش حضوری امکان پذیر نیست، همچنین به دلیل امکان تکرار بحران‌های مشابه، مسؤولان نسبت به فراهم کردن زیرساخت‌های لازم، برای برگزاری دوره‌های آموزشی فراگیران به‌ورزی، به‌ورزان شاغل و سایر اعضای تیم سلامت، توسط مراکز آموزش به‌ورزی و باز آموزی برنامه‌های سلامت، همچنین ارائه آموزش‌های ضروری توسط به‌ورزان شاغل، به جامعه تحت پوشش خانه بهداشت به شکل الکترونیکی اهتمام ورزند.



کنونی نمی‌شود بلکه آن را تکمیل می‌کند، هر چند برخی محققان بر این باورند که در بسیاری از موارد، آموزش الکترونیکی می‌تواند به تنهایی پاسخگوی نیازهای آموزشی باشد.

تفاوت آموزش سنتی و مدرن

فرآیند: در رویکرد سنتی یک روش و محتوای آموزشی برای همه ارائه می‌شود ولی در شیوه مدرن، روش و محتوا برای هر آموزش سفارشی شده است.

زمان: در رویکرد سنتی یک بازه زمانی برای همه یادگیرنده‌ها لحاظ می‌شود ولی در روش نوین، بازه زمانی معمولاً توسط خود آموزش گیرنده تعیین می‌شود.

مکان: در شیوه سنتی، یک محل آموزش به همه اختصاص می‌یابد ولی در رویکرد مدرن، هر مکانی که آموزش گیرنده بتواند به مطالب آموزشی دسترسی پیدا کند، همان جا می‌شود کلاس درس.

- * مقرب الهی، زهرا، ۱۳۹۱، روش‌های نوین تدریس، موج سال چهارم پاییز و زمستان ۱۳۹۱، شماره ۵ (دانشجو و دانشگاه)
- * شعبانی، حسن، ۱۳۸۵، مهارت‌های آموزشی روش‌ها و فنون تدریس، تهران، سمت.
- * صفوی، امان‌الله، ۱۳۷۰، کلیات روش‌ها و فنون تدریس، تهران، نشر معاصر.
- * www.pafcoerp.com
- * www.education.systemgroup

منابع

به این موضوع امتیاز دهید (۱ تا ۱۰). کد موضوع ۱۰۶۲۱۵ پیامک ۳۰۰۰۷۲۷۳۱۰۰۱. نحوه امتیاز دهی: امتیاز- شماره مقاله. مثال: اگر امتیاز شما ۸۰ باشد (۸۰-۱۰۶۲۱۵)